

Толерантността на държавата към наркотиците

От **Ива Пушкарлова***

Последна промяна в 16:06 на 19 дек 2007, 984 прочитания, 1 коментар

В България наркопроизводството и наркоразпространението са явления от последните 30-ина години. Те все още се подценяват и пренебрегват като нетипични за българското общество и поради това временни и овладяеми с обичайните законови и институционални средства.

Определени дейности с наркотици са забранени още през 1975 г. (чл.354 а-в от НК). Тези текстове обявяват за престъпление нелицензираното изготвяне, придобиване, държане, превозване и пренасяне на наркотични вещества. След въвеждането им обаче за близо две десетилетия законодателят утихва. През втората половина на 80-те години започва целенасочено разработване на контрабандни канали. Чрез тях тоталитарната държава в лицето на своите специални служби заобикаля ембаргото, наложено от СИБ, и провежда политика за създаване на сива икономика. В началото на 90-те години същите канали започват да обслужват трафика на наркотици, който преминава през границата с Турция и черноморските пристанища към Западна Европа и захранва бързо образуващия се български пазар.

Законодателят не дава да се разбере дали изобщо е забелязал тези процеси. Позицията му е, че съществуващата регулация е достатъчно солидна бариера. Първите изменения в нея са извършени едва през 1993 г. и се изразяват в нечувствително повишаване на част от наказанията. Те не поражат никакъв социален ефект и не повлияват нито на разпространението, нито на структурирането на наркопазара.

Поправката е последвана от близо петилетно дълбоко мълчание, през което наркопазарът безпрепятствено се разраства до национален

Към датата на предсрочните избори след кризата "Виденов" интересното безразличие на законодателя вече е позволило узаконяването на натрупаните средства от наркодейности да прерасне от плахо изпиране на неголеми доходи до легализиране на престъпни сдружения и инвестиране на престъпни капитали в регулираната икономика. През 1997 г. новото парламентарно мнозинство повтаря законодателната интервенция от 1993 г. със същия нулев резултат. По-тежките наказания не се прилагат за вече извършени престъпления, повечето от които още не са разкрити. Предстои извършителите им да бъдат съдени и наказвани по стария по-благоприятен закон дълго след влизане в сила на по-суровите разпоредби, а присъдите да предизвикват възмутеното недоумение на обществото. Имитирайки дейност в събудено състояние, законодателят успешно прехвърля върху правораздаването отговорността за неконтролното разрастване на наркотрафика, без да престава да спи. Анемията на закона всъщност не е следствие от лекотата на предвидената репресия и не се лекува само с вяло подръпване на примката. Налице е драматично разминаване между фактическото проявление на наркопроизводството и разпространението и признаците, с които тези явления някога са били описани в НК.

Част от това разминаване например е случайното възникване на скрит криминогенен ефект на самия НК. Съдебната власт и неправителственият сектор започват да обръщат внимание, че законът не прави разлика между лице, употребяващо наркотици поради зависимост от тях, и дилър, разпространяващ наркотици с цел имотна облага. Това твърде нехуманно положение води до наплив към затворите на младежи, чието място е в клиниките. Така не само се захранва криминалният контингент с бъдещи бивши затворници с провалена социална реализация. За зависимите няма никакъв законов стимул да се въздържат от разпространение на наркотици, каквото им се предлага да вършат срещу възможността да се дрогират безплатно. Като ги третира наравно с наркодилърите, законът създава условия те да станат дилъри, с което всъщност ги насърчава към престъпна кариера.

Известна смътна представа, че някаква неадекватност на формулировките вероятно има отношение към ефективността на регулацията, се прокрадва несмело в измененията от 2000 г. Под натиска на неправителствени организации законодателят декриминализира придобиването, съхранението, държането и пренасянето на еднократна доза от зависимо от наркотици лице. Поправката явно не е плод на вътрешно убеждение, защото само след четири години законодателят възстанови предходното положение, като се обоснова със съображения, които през 2000 г. беше отрекъл.

През 2000 г. се появява и изразът "съхранява", който дублира съществуващия "държи". Това поставя съдебната практика пред задачата да издирва разлики, които единствен законодателят, изглежда, е прозрял, но пази в тайна. Докато се търси смисълът на разпоредбата в люти разправии из съдебните зали и семинари, мнозина обвиняеми са оправдавани поради неясно обвинение, докато

авторитетът на съдебната власт потъва сред масово обществено озлобление към правосъдието

През 2000 г. беше въведено и разграничението на наркотичните вещества на рискови и високорискови, което обоснова драстични разлики в режимите за наказване на дейностите с тях. И до днес не е ясен социалният смисъл на класификацията, която безспорно има научен такъв. Така например марихуаната, която е лек наркотик, е високорискова. Тя именно обуславя свирепо наказателноправно третиране на нейното произвеждане, държане, разпространение, пренасяне и пр. за разлика от същите дейности с други много по-сериозни наркотици.

През 2000 г. законодателят най-накрая свързва трафика на наркотици с организираната престъпност, като предвижда наказания за участие, ръководене и образуване на престъпна група, създадена с такава цел. Трябват му обаче цели две години, за да установи, че такава група може да се занимава и с другите дейности, свързани с производството и държането на наркотици. През 2001 г., по-малко от година след влизане в сила на описаните поправки, количеството наркотици, заловено да преминава през българските транзитни канали, е повече, отколкото заловеното във всички останали европейски държави, взети заедно. Правителството отчита това забележително обстоятелство като блискъв успех. Всъщност количеството залавяни вещества никога не е повече от 20-25% от общото пренасяно на година през съответния канал, а залавянето на поредица пратки, колкото и зрелищно да се представя в медиите, не означава "разбиване на канала". Така за целия период на развитие и укрепване на наркобизнеса в България законодателят реално не се намесва.

През 2006 г., повече от 30 години след обявяването на наркодейностите за престъпни, Народното събрание се залавя да изменя формулировките с вероятното намерение да ги доближи до реалността. Реформата обаче натоварва деянията с допълнителни трудно доказуеми признаци. Такова е намерението за разпространение. По този начин се увеличават затрудненията пред правоприлагащите органи. Междувременно са занижени и предвидените наказания. Последното осигурява по-благоприятно третиране на извършени преди 2006 г. престъпления.

След изменението на НК през 2006 г. един и същ вид престъпно сдружение (организирана престъпна група) с едно и също криминално предназначение (добиване,

производство или преработване на наркотични вещества) неочаквано се сдобива с два режима за наказване. Единият режим съществуваше за организирани престъпни групи по чл.321. Вторият се появи, след като режимът по чл.354в за обикновените престъпни групи със същия предмет на дейност се смени с режим за организирана престъпна група. В резултат участието в организирана престъпна група се наказва по-леко по чл.354в и по-тежко по чл.321. Образуването и ръководенето ѝ се наказват по-леко по чл.321 и по-тежко по чл.354в. По-леките разпоредби са по-благоприятни за дееца и изключват приложението на по-тежките.

Това се случи по две причини. Първо, законодателят, забравил, че вече е създал режима по чл.321

отново не прочете закона, преди да го променя

Второ, законодателят, без да разбира съвсем разликата между видовете престъпни сдружения, прецени, че обикновената престъпна група не е чак толкова опасна. От челния сблъсък на по-леко и по-тежко наказуеми режими се получиха следните интересни резултати. Първо, интензивността на наказателната репресия върху наркозаеята организирана престъпност неочаквано падна. Второ, с въздигането на обикновената група по чл.354в в организирана обикновената беше декриминализирана, въпреки че е по-разпространена от организираната и по-лесно се доказва. С тази забележителна поправка законодателят вдигна наказателноправната репресия от по-голямата част от наркопазара и я облекчи спрямо по-организираната част. Той съсредоточи репресията върху явление, което възниква рядко, трудно се установява и представлява развитие на форми на престъпност, които не се преследват.

Липсата на последователна, отговорна и социално обоснована законодателна политика по отношение на наркотиците доведе не само до лошкания в тежестта на наказанията, озадачаващи формулировки на престъпленията и бъркотия в режимите на едни и същи явления. Почти няма дела, започнали и завършили при действието на една и съща уредба. Поради правилото за приложимост на по-благоприятния за дееца закон става невъзможно да се проследи ефектът от приложението на законодателната политика. На много дела тя изобщо не влияе. Това не само затруднява гражданите да предвиждат законовите последици от поведението си и да го съобразяват със закона. То срива доверието в самия закон и предизвиква хаос и врява в съдебната практика. Тя изобилства с драстични и абсурдни противоречия и не може да формулира единна позиция по никой от сериозните проблеми на наказателноправното третиране на наркодейностите.

Междувременно пазарът на наркотици се реструктурира, като променя маршрутите на трафика и вида и количеството на наркотичните вещества, а долната граница на употребата на наркотици още през 2003 г. е 11 години.

*асистент по наказателно право в СУ „Св. Климент Охридски“



Фотограф: **Надежда Чипева**